JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS ANTONIO SAGGIO

4 päivänä toukokuuta 1999 *

1. Landgericht Trier (Saksa) on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 29.11.1996 tekemällään päätöksellä ennakkoratkaisukysymyksen sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 [1] tulkinnasta, sellaisena kuin tämä asetus on muutettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83 [2] (jäljempänä asetus). Kansallinen tuomioistuin täydensi 24.10.1997 tekemällään päätöksellä kysymystään, joka koskee asetuksen 93 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan etuuksista vastuussa oleville laitoksille kuuluvan, vaatimusten esittämistä koskevan oikeuden ulottuvuutta.

Yhteisön lainsäädäntö ja kansallinen lainsäädäntö

2. Asetuksella yhteensovitetaan jäsenvaltioiden sosiaaliturvajärjestelmät, joita sovelletaan yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin ja heidän perheenjäseniinsä, jotta helpotettaisiin työntekijöiden vapaata liikkuvuutta ja myötävaikutettaisiin heidän elämäntasonsa ja työolojensa parantumiseen. Viidennen perustelukappaleen mukaan asetuksella taataan tätä varten "yhteisössä yhtäältä kaikille jäsenvaltioiden kansalaisille yhdenvertainen kohtelu erilaisten kansallisten lainsäädäntöjen osalta ja [— —] toisaalta työntekijöille ja heidän oikeudenomistajilleen mahdollisuus saada sosiaaliturvaetuuksia työ- ja asuinpaikasta riippumatta".

3. Asetuksen 13 artiklassa, joka on sovellettavaa lainsäädäntöä koskevassa osastossa II, täsmennetään, että "työntekijä, johon tätä asetusta sovelletaan, on vain yhden jäsenvaltion lainsäädännön alainen", joka määrätään tämän osaston säännösten mukaisesti.

4. Saksalaisen tuomioistuimen esittämä kysymys koskee asetuksen 93 artiklaa, jonka otsikkona on "Etuuksista vastuussa olevien vakuutuslaitosten oikeudet vastuussa olevia kolmansia osapuolia kohtaan". Tässä asiassa merkityksellisiltä osin (1 kohdan a alakohta) siinä säädetään seuraavaa:

"Jos henkilö saa etuuksia jäsenvaltion lainsäädännön mukaan tapaturmasta, joka oli seurausta toisen valtion alueella sattu-

* Alkuperäinen kieli: italia.

1 — EYVL L 149, s. 2.

2 — EYVL L 230, s. 6.

neesta tapahtumasta, kaikki etuuksista vastuussa olevan laitoksen oikeudet kolmatta osapuolta vastaan, joka joutuu suorittamaan korvausta tapaturmasta, määrätään seuraavien sääntöjen mukaisesti:

a) jos etuuksista vastuussa oleva laitos sai sen soveltaman lainsäädännön perusteella oikeudet, jotka etuuden saajalla on kolmatta osapuolta vastaan, tällainen takautumisoikeus tunnustetaan kaikissa jäsenvaltioissa."

5. Luxemburgin sosiaalivakuutuslain 232 §:ssä säädetään, että jos sillä, jolla on oikeus eläkkeeseen, on kolmatta kohtaan laillinen oikeus saada korvausta vahingosta, josta on aiheutunut työkyvyttömyys tai kuolema, uhrin ja hänen oikeudenomistajiensa oikeudet siirtyvät eläkettä maksavalle laitokselle sen maksettavien etuuksien määrään asti. Jos eläke on myönnetty toistaiseksi, laitoksen oikeus esittää vaatimus koskee korvaussummaa, josta on vähennetty mahdolliset saavutetut oikeudet. Tämän lain täytäntöönpanemiseksi annetun suurherttuan asetuksen 4 §:ssä kuitenkin säädetään, että jos eläkkeensaaja kuolee, etuuksista vastuussa olevalla vakuutuslaitoksella ei ole oikeutta esittää vaatimuksia vastuussa olevaa kolmatta kohtaan.

Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymys

6. Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa on kyse vahingonkorvausvastuusta, jonka perustana on se, että Saksan kansalainen on menehtynyt Trierin lähellä Saksassa 27.12.1991 sattuneessa liikenneonnettomuudessa. Onnettomuudessa kuoli Alfons Ginsbach Dieter Kordelin ajaman, Rainer Kordelin omistuksessa olevan auton törmättyä häneen; myös viimeksi mainitut ovat Saksan kansalaisia. Onnettomuuden uhri oli vakuutettu Caisse de pension des employés privés'ssä, joka on luxemburgilainen yksityisen sektorin työntekijöiden eläkekassa (jäljempänä eläkekassa). Kuolintapauksen perusteella eläkekassa maksoi 4 003 236 Luxemburgin frangin suuruisen korvaussumman rajoissa Ginsbachin leskelle ja tyttärelle Luxemburgin sosiaalivakuutuslain mukaisia jälkeen jääneiden etuuksia, leskelle leskeneläkettä ja tyttärelle lapseneläkettä.

Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa eläkekassa on vaatinut ajoneuvon kuljettajaa ja omistajaa sekä vakuutusyhtiötä, jotka ovat sen mukaan yhteisvastuussa, korvaamaan sille puolet korvaussummasta. Eläkekassa väittää, että sille on Luxemburgin sosiaalivakuutuslain 232 §:n mukaan siirtynyt Ginsbachin jälkeen jääneiden oikeus korvaukseen ja että asetuksen 93 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan muunkin kuin sen jäsenvaltion, jonka piiriin eläkekassa kuuluu, on tunnustettava tämä takautumisoikeus.

7. Landgericht Trier katsoo, että asetuksen 93 artiklan 1 kohdan a alakohdan tulkintaa koskeva päätös on tarpeen asian ratkaisemiseksi, joten se on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

"Miten asetuksen N:o 1408/71 93 artiklan 1 kohdan a alakohtaa on tulkittava? Koskeeko jäsenvaltioiden suorittama tunnustaminen myös takautumisoikeuden sisältöä, sellaisena kuin se on määritelty toisessa jäsenvaltiossa (tässä: Luxemburgin sosiaaliturvalain 232 §:n toinen virke sekä asiaa koskeva suurherttuan asetus, joiden mukaan eläkekassan takautumisoikeus koskee korvaussummaa vähennettynä saavutetuilla oikeuksilla), vai koskeeko tunnustaminen ainoastaan takautumisoikeutta sinänsä?"

8. Yhteisöjen tuomioistuin lähetti 24.7.1997 kirjeitse Landgerichtille asiassa C-428/92, DAK, 2.6.1994 annetun tuomion [3] ja kysyi, haluaisiko se tämä tuomio huomioon ottaen pysyttää kysymyksensä taikka muotoilla sen uudelleen. Landgericht Trier täydensi sitten 24.10.1997 tekemällään päätöksellä yhteisöjen tuomioistuimelle esittämäänsä kysymystä seuraavasti:

"Eivätkö säännökset, joiden mukaan asetuksen N:o 1408/71 93 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitettu etuuksista vastuussa oleva jäsenvaltion vakuutuslaitos ei voi saada niitä korvausoikeuksia, jotka etuuksien saajalla on jonkin toisen jäsenvaltion alueella tapahtuneesta tapaturmasta vastuussa olevaa kohtaan, tai joiden mukaan tällainen laitos ei voi vedota tällaisiin oikeuksiin, myös estä tätä laitosta esittämästä vaatimuksia kolmatta kohtaan, kun on kyse siinä jäsenvaltiossa sovellettavista säännöksistä, jonka piiriin laitos itse kuuluu (tässä: sosiaaliturvalain 232 §:n soveltamisesta annetun asetuksen 4 §, jonka mukaan silloin, kun eläkkeensaaja kuolee, vastuussa olevaa kolmatta kohtaan ei esitetä mitään vaatimusta)?"

3 — Asia C-428/92, DAK, tuomio 2.6.1994 (Kok. 1994, s. I-2259).

Pääasia

9. Kansallisen tuomioistuimen yhteisöjen tuomioistuimelle alun perin esittämä kysymys koskee etuuksista vastuussa oleville vakuutuslaitoksille asetuksen 93 artiklan 1 kohdalla annetun, vaatimusten esittämistä koskevan oikeuden ulottuvuutta. Muistutan, että tässä kohdassa säädetään, että jos etuuksista vastuussa oleva laitos sai sen soveltaman lainsäädännön perusteella oikeudet, jotka etuuden saajalla on kolmatta osapuolta vastaan, tällainen takautumisoikeus tunnustetaan kaikissa jäsenvaltioissa. Kun kyseessä on kaksi sisällöltään vastakkaista oikeussääntöä, joista toinen on Saksan ja toinen Luxemburgin lainsäädännössä ja joista ainoastaan jälkimmäisessä tunnustetaan sosiaaliturvalaitoksen oikeus esittää vaatimuksia, saksalainen tuomioistuin kysyy yhteisöjen tuomioistuimelta, onko asetuksen 93 artiklassa oleva viittaus sosiaaliturvalaitoksen soveltamaan lainsäädäntöön (tässä Luxemburgin lainsäädäntöön) ymmärrettävä niin, että sillä tarkoitetaan ainoastaan takautumisoikeutta koskevaa periaatetta, vai niin, että

sillä tarkoitetaan myös lainsäädännön sisältöä.

10. Tältä osin on todettava heti, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä, jota ei mielestäni ole tarpeen tässä kommentoida, on vaivatta löydettävissä vastaus tähän kysymykseen. Tältä osin voidaan viitata edellä mainitussa asiassa DAK annettuun tuomioon, jossa yhteisöjen tuomioistuimella oli jo tilaisuus selventää asetuksen 93 artiklan 1 kohdan ulottuvuutta. Tässä asiassa oli kyse riidasta, jossa asianosaisina olivat saksalainen sosiaalivakuutuslaitos ja tanskalainen vakuutusyhtiö ja jossa oli kyse sellaisten kulujen korvaamisesta, jotka saksalainen laitos oli maksanut vakuuttamansa, Tanskassa liikenneonnettomuudessa loukkaantuneen henkilön kuljettamisesta ja sairaanhoidosta. Tanskalaisen tuomioistuimen esittämään ennakkoratkaisupyyntöön yhteisöjen tuomioistuin vastasi, että "asetuksen 93 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että edellytykset asetuksella tarkoitetulle sosiaalivakuutuslaitoksen oikeudelle esittää vaatimuksia sekä tämän oikeuden ulottuvuus, kun on kyse vaatimuksista toisen jäsenvaltion alueella sattuneen sellaisen tapaturman aiheuttajaa kohtaan, jonka takia on maksettu sosiaaliturvaetuuksia, määräytyvät sen jäsenvaltion oikeuden mukaan, jonka piiriin laitos kuuluu" (23 kohta). Niinpä siinä jäsenvaltiossa voimassa olevilla oikeussäännöillä, jossa vahingonkorvauskanteen perusteena oleva tapaturma sattui, ei voida asettaa edellytyksiä muiden jäsenvaltioiden sosiaaliturvalaitosten oikeudelle esittää vaatimuksia eikä rajoittaa tätä oikeutta.

11. Yhteisöjen tuomioistuin on perustellut tätä ratkaisua viittaamalla nyt käsiteltävänä olevassa ennakkoratkaisupyynnössä kyseessä olevien asetuksen säännösten tavoitteeseen. Asetuksen 93 artiklalla on sama tavoite kuin siirtotyöläisten sosiaaliturvasta 25 päivänä syyskuuta 1958 annetun neuvoston edellisen asetuksen N:o 3 (EYVL 1958, 30, s. 561) 52 artiklalla, jonka olennaiset osat on toistettu 93 artiklassa, eli "tehdä mahdolliseksi se, että sosiaaliturvalaitos, joka on maksanut sosiaaliturvaetuuksia toisen jäsenvaltion alueella sattuneen tapaturman perusteella, käyttää tapaturmasta vastuussa olevaa kolmatta kohtaan soveltamansa lainsäädännön mukaisia oikeussuojakeinoja, olipa sitten kyse takautumisoikeudesta tai jostakin muusta oikeudellisesta keinosta" (16 kohta).[4] Kansallisille sosiaaliturvalaitoksille näin annettu oikeus on nimittäin yhteisöjen tuomioistuimen mukaan "looginen ja kohtuullinen täydennys sille, että näiden laitosten velvoitteet on asetuksen mukaan ulotettu koskemaan koko yhteisön aluetta".[5] Tätä varten asetuksen 93 artiklan 1 kohdan a alakohdassa säädetään, että jokaisen jäsenvaltion on tunnustettava etuuksista vastuussa olevan vakuutuslaitoksen niitä oikeuksia koskeva takautumisoikeus, jotka etuuksien saajalla on kolmatta vastaan, joka on velvollinen suorittamaan korvausta tapaturmasta, jos tällaisesta oikeussuojakeinosta säädetään etuuksista vastuussa olevan vakuutuslaitoksen hyväksi sen jäsenvaltion lainsäädännössä, jonka piiriin tämä laitos kuuluu (17 kohta).

12. Yhteisöjen tuomioistuimen mukaan 93 artiklan 1 kohdan "on siis katsottava

4 — Ks. myös asia 27/69, Entr'aide médicale et Société nationale des chemins de fer luxembourgeois, tuomio 12.11.1969 (Kok. 1969, s. 405, 15 kohta).

5 — Ks. vastaavasti asia 33/64, Van Dijk, tuomio 11.3.1965 (Kok. 1965, s. 131) ja asia 44/65, Singer, tuomio 9.12.1965 (Kok. 1965, s. 1191); nämä asiat koskivat tietenkin aiempaa asetusta.

lainvalintasäännön tavoin velvoittavan sitä kansallista tuomioistuinta, jossa on nostettu vahingonkorvauskanne tapaturman aiheuttajaa vastaan, soveltamaan sen jäsenvaltion lainsäädäntöä, jonka piiriin etuuksista vastuussa oleva vakuutuslaitos kuuluu, paitsi silloin, kun kansallinen tuomioistuin ratkaisee, onko tällä laitoksella uhrin oikeuksia koskeva laillinen takautumisoikeus tai voiko se esittää vaatimuksia vastuussa olevaa kolmatta kohtaan, myös silloin, kun se ratkaisee, minkälaisia ja minkälaajuisia ovat saamiset, joita koskeva takautumisoikeus laitoksella on tai joihin se voi suoraan vedota kolmatta kohtaan" (18 kohta). Asetuksen 93 artiklassa oleva lainvalintasääntö siis estää sen, että kansallinen tuomioistuin voisi soveltaa sen paikkakunnan lainsäädäntöä, jossa tapaturma on sattunut, ratkaistakseen etuuksista vastuussa olevan vakuutuslaitoksen vaatimusten esittämistä koskevan oikeuden ulottuvuuden. Muissa jäsenvaltioissa tämä oikeus on tunnustettava samoilla edellytyksillä ja sille on tunnustettava sama ulottuvuus kuin säädetään sen jäsenvaltion lainsäädännössä, jonka piiriin sosiaaliturvalaitos kuuluu; tämä on sen edellä mainitun yleisen periaatteen mukaista, että työntekijän sosiaaliturvan on yhteisössä perustuttava vain yhden jäsenvaltion lainsäädäntöön (asetuksen 13 artikla), minkä lisäksi näin otetaan huomioon, että kyseessä olevan vakuutuslaitoksen on tarjottava etuuksia myös sellaisten vakuutustapahtumien osalta, jotka toteutuvat toisissa jäsenvaltioissa. [6] Kuten komissio on todennut, näin pyritään takaamaan sisällöllinen yhteys etuuksien, joita vakuutuslaitoksen on maksettava, ja niiden mahdollisuuksien välillä, joita on vaatimusten esittämiselle vakuutuslaitoksen suoritusten perustana olevasta tapaturmasta vastuussa olevaa kolmatta kohtaan.

13. Yhteisöjen tuomioistuin täsmentää asiassa DAK antamassaan tuomiossa, että asetuksen 93 artiklan 1 kohdan a alakohdassa olevan, sovellettavaa oikeutta koskevan säännöksen tarkoituksena ei ole muuttaa oikeussääntöjä, joita sovelletaan ratkaistaessa, onko tapaturman aiheuttanut kolmas sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa, ja miltä osin hän on tällaisessa vastuussa. Kolmannen vastuuseen sovelletaan niitä aineellisia oikeussääntöjä, joita tavallisesti on sovellettava kansallisessa tuomioistuimessa, eli lähtökohtaisesti sen jäsenvaltion lainsäädäntöä, jonka alueella tapaturma on sattunut (21 kohta). [7]

14. Edellä mainitussa oikeuskäytännössä todetut seikat ovat siis kaikilta osin merkityksellisiä käsiteltävänä olevan asian ratkaisemiseksi. Saksan alueella sattuneen tapaturman uhrilla oli vakuutus luxemburgilaisessa sosiaalivakuutuslaitoksessa. Tapaturman uhrin oikeudenomistajien vahingonkorvauskanteen nostamiselle asetettavat edellytykset määräytyvät sopimussuhteen ulkopuoliseen vastuuseen Saksan kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjen mukaan sovellettavan oikeuden mukaan. Sosiaaliturvalaitoksen näitä oikeuksia koskeva takautumisoikeus sitä vastoin määräytyy sen lainsäädännön mukaan, jota tämä laitos soveltaa (Luxemburgin lainsäädäntö) ja jonka perusteella määräytyy myös takautumisoikeuteen perustuvan, vaatimusten esittämistä koskevan sellaisen oikeuden sisältö, johon vedotaan toisessa jäsenvaltiossa. Tämä Luxemburgin lainsäädännön mukainen oikeus esittää vaatimuksia on asetuksen 93 artiklan mukaan nimittäin tunnustettava muissa jäsenvaltioissa eli tässä asiassa Saksassa.

6 — Ks. em. asia DAK, julkisasiamies Lenzin ratkaisuehdotus 14.4.1994 (Kok. 1994, s. I-2261, 22 kohta).

7 — Ks. vastaavasti edellä mainittu asia Singer, joka koski aiempaa asetusta.

15. Saksalaisen tuomioistuimen ensin esittämään kysymykseen on siis vastattava yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella, jonka mukaan asetuksen 93 artiklaa on tulkittava siten, että sen mukaan kansallisen tuomioistuimen on sovellettava sen jäsenvaltion oikeutta, jonka piiriin etuuksista vastuussa oleva vakuutuslaitos kuuluu, myös, kun kansallinen tuomioistuin määrittelee, minkälaisten ja minkälaajuisten oikeuksien osalta laitos on saanut takautumisoikeuden. Myös kansallinen tuomioistuin on ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystään laajentaakseen esittämänsä toisen ennakkoratkaisukysymyksensä perusteluissa ilmeisesti hyväksynyt mainitun ratkaisun. Samassa ennakkoratkaisupyynnössä kansallinen tuomioistuin kuitenkin perustelee ennakkoratkaisukysymyksensä pysyttämistä sillä, että sen käsiteltävänä olevan asian tosiseikat poikkeavat asiassa DAK kyseessä olleista tosiseikoista, sillä asiassa DAK yhteisöjen tuomioistuin katsoi, että takautumisoikeuttaan käyttävän laitoksen oikeutta esittää vaatimuksia ei voida rajoittaa sen tuomioistuinmaan lain säännöksillä, jossa tapaturma sattui, kun taas nyt käsiteltävänä olevassa asiassa esteet vaatimusten esittämiselle perustuvat siinä jäsenvaltiossa voimassa olevaan lainsäädäntöön, jonka piiriin laitos kuuluu ja joka on Luxemburg. Luxemburgin sosiaalivakuutuslain 232 §:n täytäntöönpanemiseksi annetun suurherttuan asetuksen 4 §:ssä nimittäin säädetään, että jos eläkkeensaaja kuolee, etuuksista vastuussa olevalla vakuutuslaitoksella ei ole oikeutta esittää onnettomuuden uhrien perillisiä olevien oikeudenomistajien sijaan vaatimuksia vastuussa olevaa kolmatta kohtaan. Luxemburgin oikeutta soveltavan kansallisen tuomioistuimen asiana on tarkistaa, täyttyvätkö kyseessä olevassa asiassa Luxemburgin lainsäädännön soveltamiseksi asetuksen 93 artiklan mukaan vaadittavat edellytykset. Jos tämän tarkistuksen perusteella kuitenkin ilmenee, että laitoksella ei ole oikeutta esittää vaatimuksia sen lainsäädännön perusteella, jonka piiriin laitos kuuluu, muissa jäsenvaltioissa on tunnustettava tämä rajoitus, vaikka laitos olisi laillisesti saanut uhrin oikeudenomistajien oikeuksia koskevan takautumisoikeuden.

16. Tähän tulokseen nimittäin päädytään helposti 93 artiklan sanamuodon ja tarkoituksen perusteella. Koska tämä on lainvalintasääntö, siinä edellytetään, että muut jäsenvaltiot tunnustavat takautumisoikeuden saaneen laitoksen oikeuden esittää vaatimuksia riippumatta sovellettavan oikeuden sisällöstä. Tämän tunnustamisen on tapahduttava samoilla kyseessä olevan säännön soveltamisedellytyksillä kuin se tapahtuu jäsenvaltiossa, jonka piiriin laitos kuuluu. Vaatimusten esittämistä koskevalle oikeudelle asetetut rajoitukset on tunnustettava ja niitä on sovellettava muissa jäsenvaltioissa, mikä siis koskee myös saksalaista tuomioistuinta nyt käsiteltävänä olevassa asiassa.

Ratkaisuehdotus

17. Edellä esittämäni perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Landgericht Trierin esittämään kysymykseen seuraavasti:

Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 93 artiklan 1 kohdan a alakohtaa, sellaisena kuin tämä asetus on muutettuna 2.6.1983 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2001/83, on tulkittava siten, että edellytykset, joilla sosiaaliturvalaitoksella on asetuksessa tarkoitettu oikeus esittää toisen jäsenvaltion alueella sattuneen sellaisen tapaturman aiheuttajaa kohtaan vaatimuksia, jonka perusteella tämä laitos on maksanut sosiaaliturvaetuuksia, sekä tämän oikeuden ulottuvuus määräytyvät sen jäsenvaltion oikeuden mukaan, jonka piiriin laitos kuuluu. Sen jäsenvaltion oikeussäännöt, jonka piiriin etuuksista vastuussa oleva vakuutuslaitos kuuluu, on tunnustettava toisissa jäsenvaltioissa myös, jos niillä rajoitetaan sosiaaliturvalaitoksen oikeutta esittää vaatimuksia tai estetään tämän oikeuden käyttäminen.